

VARFÖR ETT SÅ MISSNÖJT FOLK?

JOHAN MARTINSSON

Sammanfattning

Sedan flera år anser en klar majoritet att Sverige är på väg åt fel håll. År 2021 angav 57 procent att de tycker att Sverige är på väg åt fel håll, medan bara 21 procent angav att Sverige är på väg åt rätt håll. Men vilka samhällsgrupper är mest och minst missnöjda med utvecklingen och i vilken utsträckning är bedömningen kopplad till politiska och ekonomiska faktorer? Generellt sett är missnöjet större bland övre medelålders, med medel till hög inkomst, uppvuxna i Sverige, med högt politiskt intresse och som bedömer sin hälsa som sämre än genomsnittet. Bedömningarna har även ett tydligt samband med politiska och ekonomiska faktorer. Sympatisörer till partier utanför regeringen, de som placerar sig själva ideologiskt till höger samt anser att invandring och integration är ett av de viktigaste samhällsproblemen är klart mer benägna att se Sveriges utveckling i ett negativt ljus. Det finns också en stark koppling till synen på hur Sveriges ekonomi utvecklats.

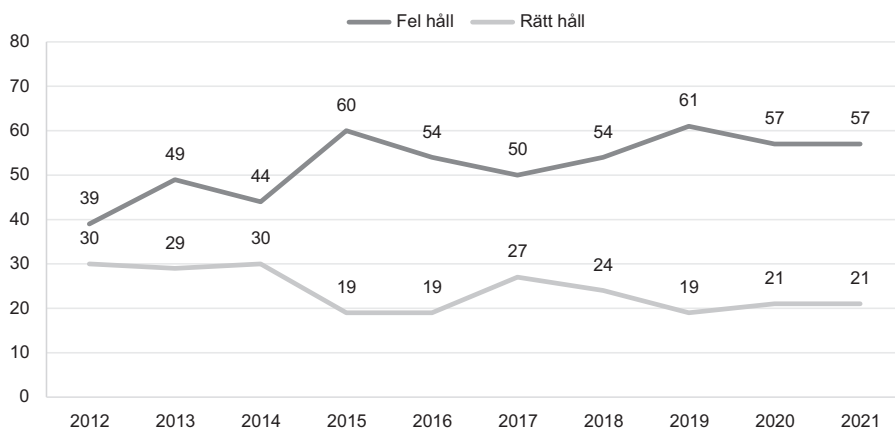
En majoritet av befolkningen anser att utvecklingen i Sverige är på väg åt fel håll. I den senaste nationella SOM-undersökningen svarade hela 57 procent att utvecklingen är på väg åt fel håll, medan enbart 21 procent svarade att den är på väg åt rätt håll och 22 procent sa sig sakna uppfattning. Så har opinionsläget nu varit i flera år (Martinsson & Andersson, 2022; Martinsson, 2020). Ända sedan 2015 har minst hälften av respondenterna sagt att landet är på väg åt fel håll, medan andelen som angett att vi är på väg åt rätt håll som mest under samma period har uppgått till 27 procent.

Det är emellertid inte bara i Sverige som befolkningen har en tämligen dyster bild av utveckling i sitt land. Det är i själva verket ett ganska vanligt fenomen som har observerats i många länder. Exempelvis har Ipsos internationella undersökning i februari 2022 som inkluderar 28 länder visat att genomsnittet för andelen som upplever att utvecklingen går åt fel håll i de länder som ingår i undersökningen är 63 procent. Men trots att vi är i gott sällskap har den svenska befolkningen ändå ett något högre missnöje än ett genomsnittligt land i Ipsos internationella studie (Ipsos, 2022:6).

I detta kapitel ska vi titta närmare på befolkningens bild av Sveriges utveckling under de senaste tio åren. De huvudsakliga frågorna att besvara är: 1) Hur ser bilden av utvecklingen ut och hur har den förändrats över tid? 2) Vilka grupper i samhället är mest missnöjda? 3) Vad hänger samman med missnöjet med utvecklingen i Sverige?

Vi inleder kapitlet med en översiktlig bild av folkets syn på utvecklingen i Sverige. Figur 1 nedan visar andelen som anser att landet är på väg åt fel håll, respektive åt rätt håll. Som vi ser i figuren dominerar den negativa bilden hela tidsperioden, i synnerhet från och med år 2015. Det första året frågan ställdes, 2012, var läget betydligt jämnare med en övervikt negativa på 9 procentenheter mot nulägets differens på hela 36 procentenheter. Starten för den mer negativa bilden sammanfaller med året för flyktingkrisen hösten 2015. Samtidigt var det även annat som hände under samma period, till exempel hade vi haft ett regeringsskifte året innan.

Figur 1 Andel som säger att utvecklingen i Sverige är på väg åt rätt håll och åt fel håll, 2012–2021 (procent)

Kommentar: Frågan löd 'Allmänt sett, tycker du att utvecklingen i Sverige går åt rätt håll eller åt fel håll?'. Svartalternativen var 'Åt rätt håll', 'Åt fel håll' samt 'Ingen uppfattning'. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Antalet respondenter varierar mellan åren och utgör som lägst 1 545 och som högst 4 764.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2012–2021.

Sedan uppgången för den negativa bilden 2015 har egentligen inte särskilt mycket hänt. Andelen som tycker landet är på väg åt fel håll ligger fortsatt på omkring 60 procent och andelen som anser landet vara på väg åt rätt håll är fortsatt omkring 20 procent, med några smärre fluktuationer, framförallt ett tillfälligt minskat negativt sentiment omkring år 2017.

Efter detta inledande konstaterande ska vi gå vidare med att undersöka hur missnöjet med utvecklingen fördelar sig mellan olika grupper i samhället. Initialt fokuserar vi på demografiska och socio-ekonomiska faktorer. De mer politiska faktorerna granskas sedan i den mer förklarande ansatsen i kapitlets sista del.

Vilka är missnöjda med Sveriges utveckling?

I denna analys fokuserar vi på det senaste året, 2021. I tabell 1 presenteras hur resultaten ser ut efter kön, ålder, utbildningsnivå, hushållsinkomst, grad av politiskt intresse, urbaniseringsgrad hos boendområdet och den självupplevda hälsan.

Tabell 1 Bedömning av utvecklingen i Sverige i olika samhällsgrupper, 2021 (procent)

	Åt rätt håll	Åt fel håll	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal svar
Samtliga	21	57	22	100	4 764
Kön					
Kvinnor	19	56	25	100	2 493
Man	22	59	19	100	2 242
Ålder					
16–29 år	27	49	24	100	617
30–49 år	22	58	20	100	1 234
50–64 år	17	65	18	100	1 286
65–85 år	20	53	27	100	1 627
Utbildning					
Ej högskola	18	58	24	100	2 612
Högskola	25	55	20	100	1 973
Hushållsinkomst					
Låg	20	53	27	100	1 004
Medel	20	59	21	100	2 168
Hög	24	58	18	100	1 137
Politiskt intresse					
Mycket intresserad	24	63	13	100	798
Ganska intresserad	22	58	20	100	2 213
Inte intresserad	18	52	30	100	1 720
Boend område					
Ren landsbygd	17	61	22	100	637
Mindre tätort	18	58	24	100	859
Stad/större tätort	21	56	23	100	2 275
Sthlm/Gbg/Malmö	24	57	19	100	867
Subjektiv hälsa					
Relativt dålig	16	60	24	100	1 163
Medel	21	57	22	100	1 951
Relativt god	25	54	21	100	1 509
Uppväxtland					
Sverige	20	59	21	100	4 032
Annat land	25	49	26	100	400

Kommentar: Frågan löd 'Allmänt sett, tycker du att utvecklingen i Sverige går åt rätt håll eller fel håll?' och svarsalternativen var 'Åt rätt håll', 'Åt fel håll', 'Ingen uppfattning'. Hushållsinkomst utgår från frågan 'Vilken är den ungefärliga sammanlagda årsinkomsten i kronor för samtliga personer i ditt hushåll före skatt (pension, studiemedel etc. ska räknas in)?'. "Låg" = sammanlagd årsinkomst

på max 300 000 SEK, "Medel" = 301 000–700 000, "Hög" = >700 000. Subjektiv hälsa mäts här med en fråga med elva svarsalternativ där 0–6 benämns "Relativt dålig", 7–8 "Medel" och 9–10 "Relativt god". Indelning är gjord för att få så jämnstora grupper som möjligt. Själva frågan löd 'Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd' där 0 motsvarar 'Mycket dåligt' och 10 'Mycket gott'.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Resultaten i tabell 1 visar att missnöjet inte är jämnt fördelat i befolkningen sett till demografiska och socio-ekonomiska faktorer i bred mening. Missnöjet med utvecklingen är dock inte koncentrerat till människor i utanförskap eller med en svagare position i samhället. I många fall är skillnaderna så små att de inte kan anses ha någon större betydelse även om de uppfyller kraven för statistisk signifikansnivå på 95 procent. Det största missnöjet med utvecklingen finner vi bland människor uppvuxna i Sverige, med relativt dålig självskattad hälsa, högt politiskt intresse och medel- eller god inkomst som befinner sig i övre medelåldern. En grupp som ofta brukar beskrivas som väl etablerade i samhället. Detta antyder snarare att de viktigare förklaringarna kan ha mer politiska förtecken, vilket vi ska återkomma till i nästa avsnitt. Till stor del liknar detta mönster den tidigare analysen av åren 2018–2019 (se Martinsson, 2020).

Det är också tydligt att det i många fall inte finns några större skillnader när vi bara jämför samhällsgrupper utan att ta in mer politiska faktorer. Exempelvis är skillnaden mellan kvinnor och män mycket liten med bara ett marginellt större missnöje bland män. Likaså är skillnaden mellan personer med högskoleutbildning och andra också mycket liten. Inte heller stad-land-dimensionen har någon större koppling till graden av missnöje med utvecklingen i Sverige, missnöjet med utvecklingen är bara marginellt större på landsbygden än i de tre största städerna.

Skillnaderna ovan består också efter kontroll med en multivariat logistisk regressionsmodell där samtliga faktorerers betydelse undersöks under kontroll för varandra. Det framgår då tydligt att uppväxtland, ålder, utbildning, inkomst och självskattad hälsa alla har ett statistiskt signifikant samband med bedömningen av Sveriges utveckling. Vi finner 2021 en högre grad av missnöje bland de som är uppvuxna i Sverige, har högt politiskt intresse, saknar högskoleutbildning, har dålig självskattad hälsa, är medelålders, samt har medel till hög inkomst.

Dessa mönster har dock inte alltid sett likadana ut. Om vi gör motsvarande regressionsanalys vid tidsseriens början, 2012, så ser vi några intressanta skillnader. Exempelvis finns då inga signifikanta skillnader mellan ålders- och utbildningsgrupper eller grupper uppvuxna i Sverige eller i ett annat land. Däremot var då höginkomsttagarna och boende i de tre största städerna de minst missnöjda. Det är lätt att misstänka att det ändrade mönstret avseende hushållsinkomst är relaterat till att vi 2012 hade en annan typ av regering med allianspartierna under ledning av Fredrik Reinfeldt istället för en socialdemokratisk regering. I nästa avsnitt ska vi därför mer i detalj studera vilken koppling missnöjet med utvecklingen har till olika politiska faktorer.

Vad hänger missnöjet samman med?

När det gäller politiska faktorer finns en stor uppsjö åsikter och uppfattningar vi kan välja från – alltifrån generella orienteringar som vänster-högerideologi och partipolitiska preferenser till åsikter i specifika politiska sakfrågor. Är människor missnöjda med utvecklingen för att de inte har fått sitt politiska favoritförslag genomfört eller är de missnöjda för att andra partier än de partier de själva har röstat på sitter i regeringen? Utöver dessa frågor ska avsnittet också utforska om missnöjet är koncentrerat till grupper som tycker att vissa samhällsproblem och politiska områden är de viktigast. Bland övriga faktorer som ska utforskas har vi även hur människor bedömer den ekonomiska utvecklingen samt hur nöjda de är med hur regeringen sköter sitt arbete.

Precis som i förra avsnittet ska vi här inleda med att analysera vilka faktorer som har starkast samband med att ha en negativ syn på utvecklingen 2021, för att sedan gå vidare med att undersöka om dessa samband har förändrats över tid.

Vi börjar med de mer generella ideologiska orienteringarna som ideologi, partisympati och bilden av regeringens arbete, för att sedan ta oss an prioriteringar av samhällsproblem och politikområden, följt av åsikter i ett mindre urval av sakfrågor och avslutningsvis föra samman de politiska faktorerna till en sammanhållen modell.

Det blir tydligt i tabell 2 att den politiska dimensionen i missnöjet med utvecklingen är tämligen stark. Det visas tydligast genom det mycket starka sambandet med bedömningen av regeringen. I gruppen som säger att regeringen sköter sin uppgift dåligt är andelen som anser att Sverige är på väg åt fel håll så hög som 91 procent, jämfört med 29 procent bland de som tycker att regeringen gör ett bra jobb. Det finns dock även mycket starka band till människors placering på den ideologiska vänster-högerskalan och deras partisympati. Missnöjet med utvecklingen ökar ju längre högerut på skalan vi kommer.

När det gäller specifika politiska partier så blir det statistiska underlaget ganska svagt för flera av de mindre partierna trots den nationella SOM-undersökningens stora urval. För de minsta partierna – MP, L, KD – blir felmarginalen när vi estimerar andelen i partiet som anser att utvecklingen i Sverige går åt fel håll cirka plus/minus 8–9 procentenheter. För de större partierna kan vi dock konstatera att Socialdemokrater och Centerpartister i minst utsträckning anser att Sverige är på fel väg, medan Vänsterpartisterna är något mer missnöjda och Moderaterna och Sverigedemokraterna är de som i störst utsträckning anser att landet är på fel väg.

Tabell 2 Bedömning av utvecklingen i Sverige efter grundläggande politiska orienteringar och ekonomiska bedömningar, 2021 (procent)

	Åt rätt håll	Åt fel håll	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal svar
Samtliga	21	57	22	100	4 764
Partipreferens					
V	19	60	21	100	476
S	33	38	29	100	1 313
MP	35	39	26	100	189
C	30	42	28	100	379
L	23	54	23	100	139
M	15	70	15	100	937
KD	10	67	23	100	186
SD	3	89	8	100	582
Vänster-högerideologi					
Klart till vänster	28	52	20	100	538
Något till vänster	31	43	26	100	1 045
Varken till vänster eller höger	18	52	30	100	1 397
Något till höger	16	66	18	100	1 144
Klart till höger	8	85	7	100	530
Bedömning av hur regeringen sköter sin uppgift					
Mycket/ganska bra	43	29	28	100	561
Varken bra eller dåligt	13	54	33	100	454
Mycket/ganska dåligt	2	91	7	100	527
Bedömning av den svenska ekonomins förändring sedan 12 månader					
Förbättrats	36	44	20	100	160
Ungefär densamma	22	56	22	100	758
Försämrats	11	75	14	100	503
Bedömning av den egna ekonomins förändring sedan 12 månader					
Förbättrats	24	59	17	100	381
Ungefär densamma	19	60	21	100	916
Försämrats	13	66	21	100	223

Kommentar: Frågan om Sveriges utveckling löd 'Allmänt sett, tycker du att utvecklingen i Sverige går åt rätt håll eller fel håll?' och svarsalternativen var 'Åt rätt håll', 'Åt fel håll', 'Ingen uppfattning'. Frågan om partipreferens löd 'Vilket parti tycker du bäst om idag?'. Bedömning av hur regeringen sköter sin uppgift är baserad på en fråga som löd 'Hur tycker du att regeringen sköter sin uppgift?'. Frågan hade fem svarsalternativ 'Mycket bra', 'Ganska bra', 'Varken bra eller dåligt', 'Ganska dåligt', samt 'Mycket dåligt'. För att öka den statistiska säkerheten har svaren kodats om till tre kategorier. Vänster-högerideologi baseras på frågan 'Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerekala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala?'.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

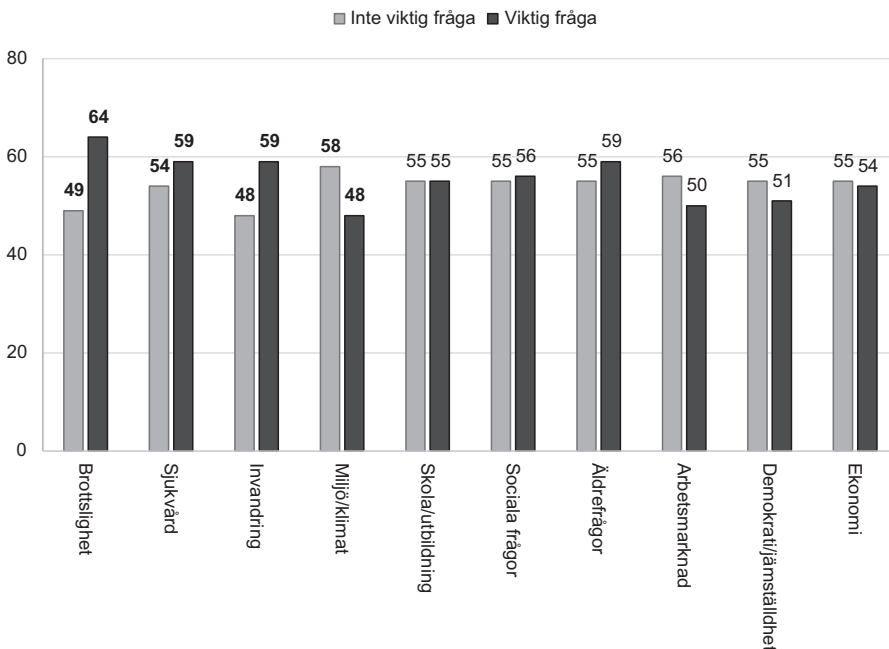
I tabell 2 visas även bedömningen av Sveriges utveckling efter människors uppfattningar om hur landets respektive den egna ekonomin har förändrats det senaste året. Det blir då tydligt att uppfattningen om landets ekonomi spelar en klart större roll än den personliga ekonomins förändring. Visserligen ser vi en marginellt högre andel som säger att Sverige är på väg åt fel håll bland de som uppger att deras egen ekonomi har försämrats än bland de som uppger att den har förbättrats, men när vi istället ser på hur de uppfattar att landets ekonomi har förändrats så är skillnaderna klart större. De som uppfattar att Sveriges ekonomi har försämrats är också klart mer benägna att säga att landet generellt är på väg åt fel håll.

Efter denna översikt över sambanden mellan övergripande politiska orienteringar och ekonomiska bedömningar är nästa steg att undersöka vilken variation som finns i bedömningen av landets utveckling vad gäller medborgarnas viktigaste samhällsproblem och politiska sakfrågeområden. SOM-institutet ställer sedan många år en fråga om vilka samhällsproblem som är de viktigaste. Människor får med egna ord beskriva vilka frågor och problem de tycker är de viktigaste och svaren kodas sedan manuellt in i olika kategorier. För tidigare analyser av denna fråga, se exempelvis Martinsson (2021). Är det så att de som prioriterar vissa politiska områden är mer benägna att uppleva att utvecklingen i Sverige går åt fel håll? Och vilka samhällsproblem spelar i så fall störst roll för bedömningen? Inom forskningen om väljarbeteende har länge studerats hur frågor som står högst på väljarnas dagordning hänger samman med partiets valresultat (se exempelvis Budge & Farlie, 1983; Petrocik, 1996). Hur prioriteringar av sakfrågeområden och samhällsproblem hänger samman med människors generella bild av ett lands utveckling är dock mindre känt.

Vi börjar med att analysera de tio politiska områden som medborgarna 2021 upplevde som de viktigaste. Är andelen som säger Sverige är på väg åt fel håll större bland de som tycker ett visst politikområde är viktigt jämfört med de som inte har angett området som ett av de viktigaste? Ju större differens, desto större roll antas politikområdet ifråga spela för bedömningen av landets utveckling. I figur 2 ser vi resultaten.

Mönstret för de flesta av de tio politiska områden som av medborgarna uppfattas som de viktigaste, är att de som har angett ett område som viktigt också är mer missnöjda med utvecklingen. Tydligast är detta för frågan om brottslighet där 64 procent av de som tycker frågan är en av de viktigaste anser att Sverige är på väg åt fel håll jämfört med 49 procent bland de som inte anser att frågan tillhör de viktigaste. Näst störst differens ses för områdena invandring och miljö. För invandring är mönstret detsamma som för brottslighet, det vill säga att de som anser frågan är viktig också är mer missnöjda med Sveriges utveckling. För miljö är mönstret det motsatta där de som tycker miljö/klimat är en av de viktigaste frågorna istället är *mindre* missnöjda med utvecklingen (48 procent jämfört med 58 procent). Samma omvända mönster följer även frågor om arbetsmarknad/arbetslöshet samt demokrati/jämställdhet. För de två sistnämnda är skillnaden mellan grupperna dock inte statistiskt signifikant.

Figur 2 Andel som säger att utvecklingen i Sverige är på väg åt fel håll beroende på prioritering av politiska områden, 2021 (procent)

Kommentar: Frågan löd 'Allmänt sett, tycker du att utvecklingen i Sverige går åt rätt håll eller åt fel håll?'. Svartalternativen var 'Åt rätt håll', 'Åt fel håll' samt 'ingen uppfattning'. Frågan om prioriteringen av politiska områden löd 'Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag? Ange högst tre frågor/samhällsproblem.' Det är en öppen fråga där svaren kodas till olika kategorier. Antalet som anger ett område som viktigt är som lägst 139 och som högst 1 281. Signifikanta skillnader som uppnår minst 95-procents säkerhetsnivå har i figuren fetstilats. De tio frågeområdena är rangordnade efter hur många som angett att de är ett av de viktigaste samhällsproblemen/-frågorna. Antalet respondenter varierar mellan åren och utgör som lägst 1 545 och som högst 4 764.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2012–2021.

Frågan är om det alltid har sett ut såhär? Eftersom den politiska dagordningen liksom opinionen i dessa frågor har förändrats kraftigt under perioden är det rimligt att tro att frågornas koppling till hur människor bedömer den generella utvecklingen i Sverige också har förändrats. Den frågan kommer att undersökas i den avslutande delen av detta kapitel. Först ska vi dock undersöka om det även finns samband mellan bedömningen av landets utveckling och vad medborgarna tycker i några specifika politiska sakfrågor.

För analysen har tre sakfrågor som representerar tre olika politiska dimensioner valts ut: en traditionell ekonomisk-politisk fördelningsfråga om skatter, en om

migration, och en miljörelaterad fråga. Tabell 3 visar hur sambanden mellan åsikter i de tre frågorna och bedömningen av Sverige utveckling ser ut 2021.

Tabell 3 Bedömning av utvecklingen i Sverige efter åsikt i politiska sakfrågor, 2021 (procent)

	Åt rätt håll	Åt fel håll	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal svar
Samtliga	21	57	22	100	4 764
Ta emot färre flyktingar i Sverige					
Mycket/ganska bra	13	72	15	100	893
Varken bra eller dåligt	27	41	32	100	321
Mycket/ganska dåligt	29	48	23	100	360
Sänka skatterna					
Mycket/ganska bra	16	61	23	100	645
Varken bra eller dåligt	19	56	25	100	431
Mycket/ganska dåligt	28	53	19	100	431
Höja koldioxidskatten på bensin					
Mycket/ganska bra	31	48	21	100	852
Varken bra eller dåligt	19	54	27	100	675
Mycket/ganska dåligt	14	68	18	100	1 515

Kommentar: Frågan löd 'Allmänt sett, tycker du att utvecklingen i Sverige går åt rätt håll eller fel håll?' och svarsalternativen är 'Åt rätt håll', 'Åt fel håll', 'Ingen uppfattning'. Frågan om partipreferens löd 'Vilket parti tycker du bäst om idag?'. De tre politiska förslagen ingår i ett batteri av frågor där frågan löd 'Vilken är din åsikt om följande förslag?' med svarsalternativen 'Mycket bra', 'Ganska bra', 'Varken bra eller dåligt', 'Ganska dåligt', samt 'Mycket dåligt'.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Som väntat engagerar flyktingfrågan starkt 2021 och de som vill ha en restriktiv flyktingpolitik är avsevärt mer missnöjda med utvecklingen i Sverige än de som anser att det är ett dåligt förslag att ta emot färre flyktingar (för en tidigare analys av hur dessa frågor hänger samman, se Martinsson, 2020). Men även koldioxidskatten på bensin uppvisar ett kännbart samband där de som är motståndare till höjningar av koldioxidskatten är klart mer negativa till utvecklingen i Sverige än de som stödjer en höjning. I båda dessa frågor som tillhör den så kallade GAL-TAN-dimensionen, ibland kallat den kulturella dimensionen, är sambandet tämligen starkt; skillnaden i bedömning av utvecklingen mellan de som är för respektive emot dessa förslag uppgår till omkring 20 procentenheter. För förslaget att sänka skatterna däremot ser vi ett klart svagare samband, även om det finns en tendens att de som vill sänka skatterna är något mer missnöjda än de som inte vill det¹.

Vi har nu sett att en bred mängd olika faktorer statistiskt hänger samman med uppfattningen att utvecklingen i Sverige är på väg åt fel håll. Avslutningsvis ska vi

granska vilka av alla dessa faktorer som egentligen spelar störst roll, det vill säga var finns den största förklaringskraften?

Ett problem för detta projekt är att många av de potentiella förklaringsfaktorerna hänger samman med varandra. Det finns en tydlig samvariation i hur en medborgare bedömer att regeringen sköter sin uppgift, vilket parti de tycker bäst om, var de står på vänster-högerskalan och vilka åsikter de har i politiska sakfrågor är inte slumpmässigt sammansatt. Lyckligtvis finns dock en viss variation. Hur en person tycker att regeringen sköter sin uppgift är exempelvis inte helt determinerat av vilket parti de sympatiserar med. Denna variation kan utnyttjas i statistiska modeller för att utröna vilka egenskaper som spelar störst roll för bedömningen av utvecklingen i Sverige när vi tar hänsyn till samtliga faktorer på en gång.

Modellen riskerar dock att bli oöverskådlig om vi tar in alltför många faktorer på en gång. Analysens upplägg består därför av två steg: Först utforskas de demografiska och socio-ekonomiska faktorernas betydelse jämfört med de politiska. Sedan analyseras vilka av de politiska faktorerna som har störst betydelse 2021.

Samtliga socio-ekonomiska faktorerna från tabell 1, utom politiskt intresse, inkluderas i en binär logistisk regressionsmodell (se appendix, tabell *i* för fullständig redovisning). Resultaten visar stor samstämmighet med vad vi tidigare sett i tabell 1. För att förstå resultaten från en regressionsmodell bättre och begripliggöra styrkan i sambanden mellan olika faktorer används så kallade predicerade sannolikheter. Det betyder att vi baserat på resultaten från regressionsmodellen räknar fram hur stor sannolikheten (i procent) är att en person med en viss kombination av egenskaper statistiskt sett har åsikten att utvecklingen i Sverige är på väg åt fel håll. Övriga faktorer i regressionsmodellen hålls vid sitt medelvärde.²

Med denna metod ser vi att sannolikheten för att en person i övre medelåldern ska tycka att utvecklingen är på väg åt fel håll är hela 16 procentenheter högre än för en ung person, under kontroll för övriga socio-ekonomiska faktorer i modellen. Effekten av att vara uppvuxen i Sverige är nästan lika stor. De som är uppvuxna i något annat land är hela 10 procentenheter mindre sannolika att tycka att Sverige är på väg åt fel håll än de som är uppvuxna i Sverige. Självskattad hälsa är också en faktor att räkna med då de som uppfattar sin hälsa som relativt dålig är 7 procentenheter mer sannolika att anse att Sverige är på väg åt fel håll jämfört med de som skattar sin hälsa som relativt god. Utbildningens betydelse är något mer marginell då de med högskoleutbildning endast har 5 procentenheter lägre sannolikhet att säga att Sverige är på väg åt fel håll än de utan högskoleutbildning. Övriga faktorer som kön, stad-land eller inkomst tycks sakna betydelse under kontroll för övriga socio-ekonomiska faktorer.

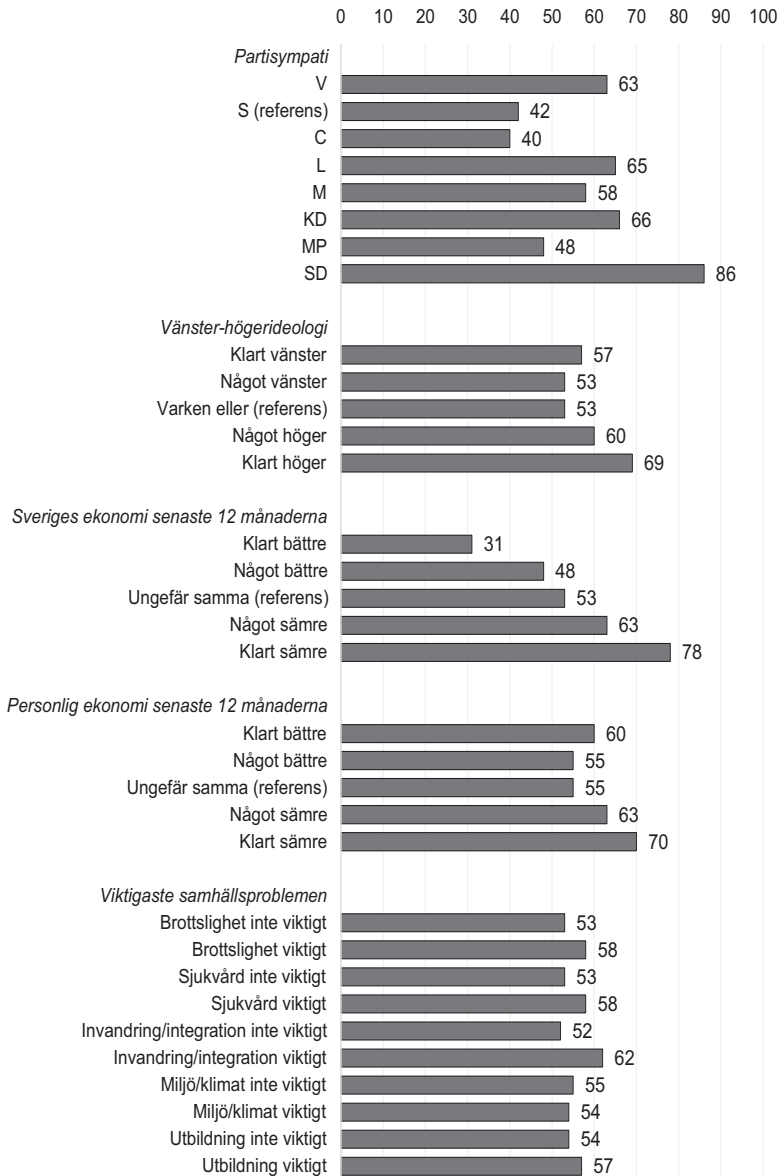
Nästa steg är att testa om de socio-ekonomiska skillnaderna kvarstår när vi lägger in de politiska faktorerna och bedömningarna från tabell 2 i regressionsmodellen. Frågan om den ekonomiska bedömningen av egen och Sveriges ekonomi ingår i modellen, medan bedömningen av regeringens arbete är utesluten då den sam-

varierar med partisympatin. Det visar sig snabbt att nästan alla socio-ekonomiska skillnader i bedömning av Sveriges utveckling försvinner när vi introducerar de politiska faktorerna. Den enda skillnad som kvarstår är att de övre medelålders (50–64 år gamla) är signifikanta mer missnöjda med utvecklingen än de yngre. Denna effekt är under kontroll för andra faktorer till och med ännu starkare. Övriga skillnader, såsom uppväxtland, utbildning och hälsa, försvinner däremot och kan därmed sägas ha sin förklaring i skillnader i de mer politiska faktorerna.

Men vilka är då de viktigaste politiska faktorerna för att förklara missnöjet med hur Sverige utvecklas? Vi använder samma metod som tidigare med en binär logistisk regressionsmodell med uppfattningen om utvecklingen i Sverige som beroende variabel. Vi använder en modell med de politiska faktorerna och ekonomiska bedömningarna vi tidigare har sett i tabell 2. Eftersom sakfrågepåståendena ställs i olika editioner av SOM-undersökningen, kan dessa inte jämföras samtidigt i modellen. För att inte riskera en obalanserad analys utgår de därför. För att illustrera hur stor betydelse de olika faktorerna har, beräknas likt tidigare predicerade sannolikheter att tycka att utvecklingen går åt fel håll under kontroll för övriga faktorer. Återigen används metoden att hålla övriga variabler i modellen vid sina medelvärden. Genom att jämföra spännvidden i sannolikheten att tycka att Sverige är på väg åt fel håll för olika kategorier får vi en uppfattning om hur stor betydelse en faktor har i förhållande till andra faktorer. I figur 3 ser vi resultaten.³

Om vi börjar med att titta på partierna så ser vi att partisympati spelar en relativt betydelsefull roll även under kontroll för övriga faktorer i modellen. Sympatisörer till de dåvarande regeringspartierna Socialdemokraterna och Miljöpartiet är minst benägna vara missnöjda med utvecklingen. För såväl Vänsterpartiet, som Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna ser vi dock ett signifikant förhöjt missnöje. Särskilt tydligt är detta för Sverigedemokraternas sympatisörer. Vänster-högerideologi har under kontroll för partisympati en mer begränsad betydelse. Det finns ett samband, men endast de som står längst till höger sticker ut med en signifikant högre sannolikhet att vara missnöjda med utvecklingen. För människors prioriteringar av vilka samhällsproblem och politiska frågor som är viktigast i Sverige idag syns relativt svaga effekter. Endast de som tycker att invandring/integration är en av de viktigaste frågorna är signifikant mer sannolika att vara missnöjda. Vi ser ett liknande mönster för både brottslighet och sjukvård, men dessa uppnår inte statistisk signifikans⁴. Även under kontroll för de politiska faktorerna så spelar särskilt synen på hur landets ekonomi har förändrats under det senaste året en stor roll för bedömningen av om Sverige är på väg åt rätt eller åt fel håll. De som anser att landets ekonomi har blivit klart sämre har en markant högre sannolikhet att vara missnöjda med utvecklingen som helhet, och vice versa för de som säger att ekonomin har blivit klart bättre. Den personliga ekonomins utveckling spelar däremot en klart mindre roll. Vi ser dock en klar tendens att de som har fått klart sämre personlig ekonomi är mer missnöjda, men denna missar statistisk signifikans med en hårsman ($p=0,052$).

Figur 3 Sannolikheten att anse att Sverige är på väg åt fel håll efter politiska och ekonomiska faktorer, 2021 (procent)

Kommentar: I figuren visas predicerade sannolikheter baserat på en binär logistisk regressionsmodell med bedömningen av utvecklingen i Sverige som beroende variabel. 1=utvecklingen i Sverige är på väg åt fel håll, 0=inte åt fel håll. Fullständiga resultat från finns i Appendix, tabell ii. Sannolikheterna är beräknade med kommandot margins i Stata version 17 där alla övriga

variabler hålls konstanta vid sina medelvärden. Frågan om Sveriges utveckling löd 'Allmänt sett, tycker du att utvecklingen i Sverige går åt rätt håll eller fel håll?' och svarsalternativen var 'Åt rätt håll', 'Åt fel håll', 'Ingen uppfattning'. För de viktigaste samhällsproblemen används att inte tycka samhällsproblemet är ett av de viktigaste som referenskategori.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

För att se vilka faktorer som har störst betydelse jämför vi de estimerade sannolikheterna för ytterpunkterna i en variabels kategorier. Vi ser då att vänsterhögerideologi får en maximal differens (det vill säga största potentiella effekt) på 16 procentenheter (69–53) för de som står klart till höger jämfört med de som befinner sig i mitten eller något till vänster. Ser vi istället på bedömningen av den svenska ekonomins utveckling finner vi en betydligt mer markant effekt. Här är skillnaden mellan de som säger att landets ekonomi har blivit klart bättre och de som säger den har blivit klart sämre hela 47 procentenheter. Även när vi ser till differensen mellan de som säger att ekonomin har förbättrats något och de som säger att den har försämrats något syns en kännbar differens om 15 procentenheter.

För att få bättre grepp om den substantiella betydelsen av partisympati kan vi dels se till differensen för de tre partier med en något förhöjd grad av missnöje (V, L, M, KD), dels se till differensen för Sverigedemokraterna som sticker ut mest. För V, L, M och KD blir differensen till S och C med sin låga grad av missnöje dryga 20 procentenheter, medan den för SD blir 46 procentenheter, vilket utgör den maximala differensen för alla partierna.

I ljuset av dessa stora skillnader framstår inte effekten av att prioritera vissa politiska frågor och samhällsproblem som lika stora. Dock utgör frågan om invandring en viktig kompletterande faktor även under kontroll för de andra mer grundläggande orienteringarna. Differensen blir här 10 procentenheter. Även om inte åsikter i specifika sakfrågor ingår i regressionsmodellen är det dock värt att nämna att om vi skulle inkludera människors åsikt om att ta emot fler flyktingar i Sverige så tillför denna en tydlig pusselbit under kontroll för partisympati, ekonomiska bedömningar, vänster-högerideologi och prioriteringarna av samhällsproblem. De som vill ha en mer restriktiv flyktingpolitik visar sig då vara 27 procentenheter mer sannolika att anse att Sverige är på väg åt fel håll än de som inte vill ha en mer restriktiv flyktingpolitik.

Sammanfattande slutsatser om det missnöjda folket

När vi ber den svenska allmänheten bedöma vart utvecklingen i det egna landet är på väg så får vi en tämligen dystert presenterad. En majoritet anser att Sverige utvecklas åt fel håll, en bedömning som varit dominerande sedan mitten av 2010-talet. Vissa grupper tenderar dock att utmärka sig genom att vara mer, respektive mindre, benägna att instämma i denna beskrivning av Sverige.

Sammantaget framträder ett tämligen tydligt mönster där de socio-ekonomiska sambanden nästan uteslutande kan förklaras av människors politiska och ekono-

miska attityder och bedömningar. Endast vad gäller ålder kvarstår en effekt som vi inte har lyckats förklara helt med hjälp av andra faktorer då de övre medelålders är mer missnöjda med samhällsutvecklingen än yngre.

De dominerande förklaringarna till varför vissa människor anser landet vara på väg åt fel håll finner vi istället bland de politiska och ekonomiska faktorerna. De som sympatiserar med partier som står längre från regeringen är mer missnöjda, i synnerhet Sverigedemokraternas sympatisörer. Även de som befinner sig klart till höger ideologiskt, eller anser att invandring är ett av de viktigaste samhällsproblemen/politiska frågorna är mer benägna att anse att Sverige är på väg åt fel håll. Utöver dessa politiska faktorer spelar även bilden av landets ekonomiska utveckling en relativt stor roll och kvalar tveklöst in bland de viktigaste förklaringar 2021. Att människors syn på den ekonomiska utvecklingen konsekvent är en viktig delförklaring till hur människor röstar i politiska val är ett av de mest robusta resultaten i den statsvetenskapliga väljarforskningen sedan flera decennier (Lewis-Beck, 1988; Lewis-Beck & Stegmaier, 2007; Martinsson, 2009). I ljuset av de resultaten känns det tämligen rimligt att vi nu också sett att de ekonomiska bedömningarna även har en stark koppling till människors generella syn på landets utveckling.

Även om detta kapitel inte har utrymme att noggrant utforska hur faktorer som bäst förklarar bedömningen av Sveriges utveckling har förändrats över tid är det ändå av intresse att konstatera att det finns vissa skillnader jämfört med 2012. Då, när vi hade en alliansregering ledd av Moderaterna, var partisympatins och vänster-högerideologins koppling till bedömningen istället den omvända, med de till vänster mer missnöjda med utvecklingen. Ekonomiska bedömningar var dock även 2012 en viktig komponent, även under kontroll för politiska faktorer. Vad gäller de prioriterade samhällsproblemen var situationen dock annorlunda. Då var det de som ansåg att sjukvården var ett av de viktigaste samhällsproblemen som i störst utsträckning ansåg att Sverige var på väg åt fel håll. Likaså fanns 2012 ingen signifikant förhöjd sannolikhet att vara missnöjd med utvecklingen bland de som ansåg att invandring eller brottslighet var viktigast.

Detta belyser ytterligare att människors bedömning av huruvida Sverige är på väg åt rätt eller åt fel håll är nära kopplat till deras partisympati och vilka partier som regerar. Frågan tycks delvis vara en utvärdering av regeringen, utan att uttryckligen fråga om regeringen. Men utöver detta spelar även människors syn på landets ekonomiska utveckling en stor roll, och de i debatten viktigaste frågorna och medborgarnas syn på dessa har även en roll, om än en mindre sådan.

När det gäller nuläget år 2021 tycks det stora dominansen av negativa bedömningar av vart Sverige är på väg till största delen hänga samman med en önskan om en restriktiv migrationspolitik och en negativ syn på den ekonomiska utvecklingen i landet. Utöver detta spelar på individnivån även personers ideologiska hållning och partisympati roll. Men när det gäller de mer rörliga åsikterna är det framförallt synen på ekonomin och invandringspolitiken som skapar en negativ bild av vart Sverige är på väg.

Noter

- ¹ En logistisk regressionsanalys med att anse utvecklingen går åt fel håll eller inte som beroende variabel och två förklaringsvariabler (en åsiktsfråga och vänsterhögerskalan) visar också att flyktingfrågan och koldioxidskatten har en fortsatt signifikant effekt på bedömningen under kontroll för vänster-högerposition, medan detta inte gäller för frågan om att sänka skatterna.
- ² Dessa beräkningar baseras på postestimeringskommandot ”margins” i Stata version 17 SE.
- ³ För en fullständig redovisning av resultaten från regressionsmodellen, se Appendix, tabell ii.
- ⁴ Brottslighet ligger dock inte långt därifrån med ett p-värde på 0,065.

Referenser

- Budge, Ian & Dennis Farlie (1983). *Explaining and Predicting Elections: Issue Effects and Party Strategies in Twenty-three Democracies*. London: George Allen and Unwin.
- Lewis-Beck, Michael S. (1988). *Economic & Elections. The major western democracies*. Ann Arbor: The University of Michigan Press
- Lewis-Beck, Michael S. & Mary Stegmaier (2007). Economic Models of Voting. I Russell Dalton & Hans-Dieter Klingemann (red) *The Oxford Handbook of Political Behavior* (518–537). Oxford: Oxford University Press.
- Martinsson, Johan (2009). *Economic Voting and Issue Ownership: An Integrative Approach*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet.
- Martinsson, Johan (2020). De politiska sakfrågorna inför valet 2022 – hur ser spelplanen ut? I Ulrika Andersson, Anders Carlander, Marie Grusell & Patrik Öhberg (red) *Ingen anledning till oro (?)*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Martinsson, Johan (2021). Vart är Sverige på väg? I Ulrika Andersson, Anders Carlander & Patrik Öhberg (red) *Regntunga skyar*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Martinsson, Johan & Ulrika Andersson (2022). *Svenska Trender*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Martinsson, Johan & Marcus Weissenbilder (2019). Polariserade problembeskrivningar? I Ulrika Andersson, Björn Rönnerstrand, Patrik Öhberg & Annika Bergström (red) *Storm och stiltje*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Petrocik, John. R. (1996). *Issue Ownership in Presidential Elections, with a 1980 Case Study*. *American Journal of Political Science*, 40(3): 825–850.
- Ipsos (2022) *What Worries the World*. <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2022-02/What-worries-the-world-February-2022.pdf>
Läst 2020-05-09

APPENDIX

Tabell i Samband mellan åsikten att utvecklingen i Sverige är på väg åt fel håll och socio-ekonomiska faktorer, 2021 (binär logistisk regression, oddskvoter)

	Oddskvot	p-värde
Kön		
Man (ref.)	-	-
Kvinna	,94	,328
Ålder		
16–29 år (ref.)		
30–49 år	1,46*	,001
50–64 år	1,93*	,000
65–85 år	1,12	,315
Utbildning		
Ej högskola (ref.)		
Högskola	,81*	,002
Hushållsinkomst		
Låg		
Medel	1,17	,068
Hög	1,05	,654
Stad-land		
Ren landsbygd (ref.)		
Mindre tätort	,95	,639
Stad/större tätort	,94	,509
Sthlm/Göteborg/Malmö	1,01	,906
Subjektiv hälsa		
Relativt dålig (ref.)		
Medel	,83*	,029
Relativt god	,74*	,000
Uppväxtland		
Sverige (ref.)		
Annat land	,66*	,000
N	4 112	
Nagelkerkes pseudo R2	0,0176	

Kommentar: Frågan löd 'Allmänt sett, tycker du att utvecklingen i Sverige går åt rätt håll eller fel håll?' med svarsalternativen var 'Åt rätt håll', 'Åt fel håll', 'Ingen uppfattning'. I regressionsmodellen används en dikotom beroende variabel där 'Åt fel håll' har kodats som en etta och svaren 'Åt rätt håll' samt 'Ingen uppfattning' har kodats som noll. Signifikanta samband har markerats med *.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Tabell ii Samband mellan åsikten att utvecklingen i Sverige är på väg åt fel håll och politiska och ekonomiska faktorer, 2021 (binär logistisk regression, oddskvoter)

	Oddskvot	p-värde
Partisympati		
V	2,40*	,000
S(ref.)	-	-
C	,92	,747
L	2,64*	,021
M	1,92*	,008
KD	2,70*	,008
MP	1,28	,401
SD	8,23*	,000
Vänster-högerideologi		
Klart vänster	1,15	,601
Något vänster	,99	,961
Ungefär samma (ref.)	-	-
Något höger	1,34	,163
Klart höger	1,96*	,021
Sveriges ekonomi senaste 12 mån		
Klart bättre	,39*	,043
Något bättre	,82	,338
Ungefär samma (ref.)	-	-
Något sämre	1,46*	,009
Klart sämre	3,1*	,000
Personlig ekonomi senaste 12 mån		
Klart bättre	1,19	,482
Något bättre	,96	,830
Ungefär samma (ref.)	-	-
Något sämre	1,38	,095
Klart sämre	1,94	,052
Viktigaste samhällsproblemen		
Brottslighet	1,29	,065
Sjukvård	1,27	,090
Invandring/integration	1,67*	,000
Miljö/klimat	,94	,653
Skola/utbildning	1,19	,261
N	1 235	
Nagelkerkes pseudo R2	,1500	

Kommentar: Frågan löd 'Allmänt sett, tycker du att utvecklingen i Sverige går åt rätt håll eller fel håll?' med svarsalternativen 'Åt rätt håll', 'Åt fel håll', 'Ingen uppfattning'. I regressionsmodellen används en dikotom beroende variabel där 'Åt fel håll' har kodats som en etta och svaren 'Åt rätt håll' samt 'Ingen uppfattning' har kodats som noll. Signifikanta samband har markerats med *. För de viktigaste samhällsproblemen utgör att inte tycka frågan tillhör de viktigaste referenskategorierna.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

